

JASNA JOVIĆEVIĆ

DOBRO JUTRO, DŽEZERKE:
POLOŽAJ INSTRUMENTALISTKINJA U DRUŠTVENIM
PRAKSAMA DŽEZA

Orion Art Books, 2023.
ISBN 978-86-6136-002-2

Knjiga Jasne Jovićević *Dobro jutro džezzerke: položaj instrumentalistkinja u društvenim praksama džeza* sveobuhvatna je i višeslojna studija koja odabirom istraživačkog fokusa, širinom pristupa, raznorodnošću uvida i istraživačkih metodologija te višestrukošću u njoj afirmiranih kritičkih perspektiva u velikoj mjeri obogaćuje i proširuje heterogeno područje postjugoslavenskih znanosti o glazbi. Premda su u znanstvenim disciplinama koje oblikuju to područje kritička čitanja, analize i interpretacije glazbenih fenomena iz očista osnaženih teorijskim ishodištima feminističkih i rodnih studija već desetljećima dijelom ovjerenih istraživačkih i interpretativnih okvira, čini se kako se do danas ona još uvijek nisu uspjela odmaknuti od pozicije svojevrsne „permanentne margine“.

Bez obzira na svoju rubnost upravo je ta postojeća literatura dio zalihe pisanog znanja na koje autorica ove studije višestruko oslanja u pokušaju detektiranja perpetuirajućih mehanizama isključivanja, stereotipizacije i diskriminacije s kojima se kontinuirano suočava središnji subjekt njezina istraživanja epitomiziran u višestruko marginaliziranoj figuri instrumentalistice u kompleksnoj umjetničkoj i društvenoj praksi jazza. Drugi sloj pisanog znanja koje obogaćuje autoričinu analitičku perspektivu sačinjen je od u posljednjim desetljećima sve bogatije i brojnije strane znanstvene literature, koja afirmira višedimenzionalne pristupe jazz historiografiji i etnografiji ženskih iskustava produkcije i participacije – kako u povijesti, tako i u suvremenim praksama jazza. Važno je pritom istaknuti kako autorica uspješno odolijeva zamci jednostavnog „preslikavanja“ postojećih interpretativnih obrazaca na područje vlastita istraživanja. Svjesna heterogenosti „sidrenja“ jazza u različitim glazbenim i društvenim sredinama ona vješto i precizno detektira specifičnosti prostora Jugoistočne Europe, koji je njezinim istraživačkim lokusom, u kojem se rodne dinamike svojstvene jazzu dodatno usložnjavaju širim obrascima patrijarhalne matrice i praksi marginalizacije i isključivanja žena karakterističnih za društvo u cjelini. Rezultat je takvog pristupa studija koja nudi šire kritičko čitanje perpetuirajućih obrazaca marginalizacije žena u „globalnoj“ povijesti, kulturi i praksama jazza, dok istodobno uspijeva mapirati ključne neuralgične točke regionalne jazz scene, koje nedvosmisleno oblikuju izazove, iskustva i živote glazbenica koje na toj sceni djeluju.

Posebnost ove knjige leži povrh svega u autoričinu umijeću sučeljavanja kritičkog čitanja postojećih pisanih izvora, uvida stečenih vlastitim umjetničkim i znanstvenim istraživanjem i refleksija na osobna iskustva aktivnog participiranja u fenomenu koji ovom studijom nastoji kritički i analitički obuhvatiti. Riječ je, naime, o autorici koja u područje znanstvenog istraživanja ulazi nakon gotovo dva desetljeća kontinuiranog usavršavanja i umjetničkog rada na sceni jazz glazbe te niza regionalnih i internacionalnih umjetničkih projekata kojima pridonosi širenju područja umjetničkog istraživanja. Slojevitost njezina pristupa ogleda se stoga i u specifičnom sjedinjavanju metodologija znanstvenog i – u regionalnoj umjetničkoj zajednici još uvijek relativno novog područja – umjetničkog istraživanja, koje se pak dodatno proširuje osobnim i utjelovljenim iskustvima umjetničkog rada najvidljivijima u autorefleksivnim i autoetnografskim fragmentima kojima je ispresijecana čitava studija. Preslojavanjem ovih metodoloških postupaka autorica uspostavlja održiv međuodnos insajderskih i autsajderskih perspektiva, koje kroz kontinuiran dijalog postaju nekom vrstom uzajamnih korektiva. Apostrofirana se dvojnost autorske pozicije tako na zanimljiv način zrcali i u dvojnosti istraživačkog pristupa koji uspijeva uspostaviti recipročno osnažujući i obogaćujući suodnos pristupa i metodologija znanstvenog i umjetničkog istraživanja. Mogli bismo stoga zaključiti kako je riječ o studiji koja upravo kombinirajući istraživanje o glazbi i istraživanje kroz glazbu pridonosi nijansiranijem i dubljem razumijevanju položaja, uloga i percepcija instrumentalistica u društvenim praksama jazz.

Osobito mi se važnim čini istaknuti onaj dio studije u kojem nakon slojevitih analiza i višestrukih kritičkih interpretacija dominantnih diskursa i praksi jazz, autorica otvara prostor teksta pripuštajući u njega glasove onih koje su fokusom samog istraživanja. Svjesnim odabirom različitih perspektiva i osobnih tumačenja, napose onih koja predstavljaju sasvim različite poglede od onih afirmiranih kroz prethodna poglavlja studije, autorica uspijeva apostrofirati heterogenost ženskih iskustava, neuniformnost razumijevanja i partikularnih tumačenja rodne dinamike, ali i raznolikost osobnih strategija, mehanizama i taktika suočavanja sa strukturnim, duboko ukorijenjenim i naoko nepromjenjivim oblicima marginalizacije i isključivanja žena. Pored razumijevanja jazz kao diskursa i (umjetničke i društvene) prakse, umijeća razotkrivanja mehanizama hijerarhizacije, hegemonijskog polja moći, „skrivenih kurikuluma“ koji oblikuju kontinuirano rodnjavanje jazz kroz procese njegove institucionalizacije i umještanja u formalne obrazovne procese, kao i kanoniziranih diskursa koji kontinuirano proizvode ideju žena kao supstancijalno nepripadajućih („jedna“, „jedina“) dok istodobno efikasno pridonose njihovu invizibiliziranju, prepoznavanje je i priznavanje heterogenosti iskustava jazz glazbenica, čini se, jednom od ključnih polazišnih točaka za pokušaj zajedničkog angažiranog koraka ka dokidanju svih onih dimenzija perpetuirajućeg sistema isključivanja na koje upozorava ova studija.

Kritičke perspektive koje afirmira studija Jasne Jovićević predstavljaju neku vrst oštih rezova kojima autorica duboko i precizno zasijeca u okoštalo tkivo linearnih narativa povijesti jazz, koji (na globalnoj i lokalnoj razini) sustavno kanoniziraju muške figure i tako neminovno supstancijalno doprinose marginalizaciji jazz glazbenica u suvremenim izvedbenim praksama. Premda ova knjiga zasigurno

JASNA JOVIĆEVIĆ

DOBRO JUTRO, DŽEZERKE:

POLOŽAJ INSTRUMENTALISTKINJA U DRUŠTVENIM PRAKSAMA DŽEZA

predstavlja važno uporište za šire razumijevanje mjesta, uloga i (samo)percepcije žena u društvenoj i umjetničkoj praksi jazza, kao i dragocjeni poticaj za buduće akademske i šire društvene diskusije o ovoj temi, u njoj otvorena pitanja i markirane potencijalne putanje ka „osvajanju prostora slobode“ ne bi trebalo čitati tek kao „poticaj za daljnja istraživanja“, već – možda i važnije – kao poticaj na djelovanje.

Ova studija, naime, ne počinje, niti završava s idejom pukog mapiranja trenutnog „stanja na terenu“. S njezinih stranica, kao i između redaka, lako je iščitati kako se autorica ne zadovoljava višeslojnošću interpretativnih razina do kojih je dovode vlastito življeno iskustvo i procesi analize, već kontinuirano traga za mogućnošću i prostorom za promjenu. „Dobro jutro, džezzerke“ iz naslova ove knjige stoga, barem u mojem čitanju, nije tek (ironijsko?) poigravanje naslovom pjesme koja je dijelom popkulture zalihe prostora koji je lokusom njezina istraživanja, već jasan i nedvosmislen poziv na djelovanje i promjenu *statusa quo* (pre)dugog trajanja, odnosno svojevrsan apel na otpor zaglavljenosti pred staklenim stropom koji tvrdoglavo nadsvođuje iskustvo brojnih generacija jazz glazbenica. Ova je knjiga nedvojbeno važan i dragocjen doprinos domaćim znanostima o glazbi, ali je istodobno i neka vrst osobne feminističke „početnice“ za sadašnje i buduće generacije jazz glazbenica, koja otvara mogućnost i zagovara nužnu, možda već zakašnjelu, ali neminovnu promjenu.

Mojca Piškorić